

Podlaski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
w Szepletowie

Technologia uprawy gryki

Krzysztof Zawojski

Znaczenie gospodarcze

Gryka jest zaliczana do grupy roślin zbożowych ze względu na zbliżony skład chemiczny nasion i agrotechnikę. Nasiona gryki odznaczają się dużą zawartością białka o dobrze zbilansowanym składzie aminokwasowym. Zawierają również dużą ilość cukrów rozpuszczalnych, przez co wartość energetyczna nasion jest wysoka. Ziarno charakteryzuje się wysoką zawartością nienasyconych kwasów tłuszczowych, co jest pożądane w diecie. Popiół występujący w nasionach gryki charakteryzuje się wysoką zawartością makro- i mikroelementów (K, Mg, Fe, Cu, Cr, Zn, Co) niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania organizmu. Nasiona są również bogatym źródłem witamin z grupy B, cholicy, witaminy PP oraz E. W nasionach gryki obecne są również przeciwutleniające (związki flawonoidowe i kwasy fenolowe). Zapobiegają one licznym chorobom cywilizacyjnym takim jak: skleroza, zawały serca, zaćma, choroby nowotworowe, nadciśnienie.

Gryka jest bardzo dobrym surowcem do wyrobu kasz.

Kwitnąca gryka jest doskonałym pożytkiem dla pszczół. Miód pozyskany z gryki charakteryzuje się najwyższą ze wszystkich miódów zawartością enzymów i najsilniejszymi właściwościami bakteriostatycznymi.

Czynnikiem ograniczającym uprawę gryki są duże wahania plonów. Uwarunkowane jest to nie tylko pogodą, ale także biologią kwitnienia. Plony gryki wahają się w granicach 0,6-1,5 t/ha. Przy zastosowaniu racjonalnej i kompleksowej technologii produkcji plony mogą przekroczyć 3 t/ha.

Wymagania klimatyczno-glebowe

Gryka jest rośliną ciepłolubną i wrażliwą na przymrozki. Jednak w okresie kwitnienia źle znosi pogodę upalną o małej wilgotności powietrza. Ma duże wymagania wodne i pokarmowe. Ze względu na krótki okres wegetacji, od wschodów do kwitnienia przyswaja znaczną ilość składników pokarmowych. W okresie pełni kwitnienia i tworzenia nasion zwiększa się zapotrzebowanie na fosfor.

Gryka preferuje gleby lekkie, zasobne w składniki pokarmowe, o wysokiej kulturze, uregulowanych stosunkach wodno-powietrznych i odczynie zbliżonym do obojętnego. Uprawa powinna koncentrować się na glebach kompleksu żytniego bardzo dobrego, żytniego dobrego i żytniego słabego. Na glebie kompleksu żytniego bardzo słabego uprawa gryki jest ryzykowna z uwagi na częste niedobory wody w glebie.

Stanowisko w zmianowaniu

Najwyższe plony gryki uzyskuje się po okopowych na oborniku i roślinach strączkowych. W praktyce jest wysiewana głównie po zbożach. Należy pamiętać o starannym odchwaszczeniu stanowiska, ponieważ zwalczanie chwastów w gryce jest ograniczone. Dobrym przedplonem dla gryki są poplony uprawiane na zieloną masę, które po przyoraniu stanowią cenny dodatek w glebie. Uprawa gryki po sobie sprzyja rozprzestrzenianiu się chorób i szkodników oraz zubaża glebę w składniki pokarmowe.

Uprawa roli

Po roślinach wcześniej schodzących z pola (np. zboża) należy wykonać podorywkę z bronowaniem. W dalszej kolejności, w celu niszczenia wschodzących chwastów, należy przeprowadzić bronowanie pielęgnacyjne. Orkę przedzimową powinno się wykonać w październiku, aby możliwie dużo nasion chwastów skiełkowało i zostało zniszczone zabiegami wiosennymi.

Po zimie należy powierzchnię pola wyrównać za pomocą włóki lub brony. Następnie wykonać kultywatorowanie i ewentualnie bronowanie. Po wysiewie nawozów mineralnych należy zastosować uprawki przedsiewne, najlepiej agregatem uprawowym.

Nawożenie

Gryka jest tolerancyjna na kwaśny odczyn gleby, ale przy pH poniżej 5,0 należy zastosować nawóz wapniowy w dawce 2,0-3,5 t CaO/ha. W przypadku niskiej zawartości magnezu w glebie, połowę dawki CaO powinno się zastosować w formie wapna magnezowego.

Nawozy fosforowe i potasowe należy zastosować w całości przed siewem. Wielkość dawek tych nawozów powinna być uzależniona od zasobności przyswajalnych form fosforu i potasu w glebie. W przypadku niestosowania wapna magnezowego, należy łącznie z nawozami fosforowymi i potasowymi zastosować nawóz magnezowy w dawce 30-40 kg MgO/ha (np. kizeryt, rolmag, kainit lub siarczan magnezu).

Tabela 1. Dawki fosforu (P₂O₅) i potasu (K₂O) w kg/ha

Składnik	Zawartość fosforu i potasu w glebie				bardzo wysoka
	bardzo niska	niska	średnia	wysoka	
P ₂ O ₅	60	40	30	15	0
K ₂ O	80	60	40	20	0

Tabela 2. Dawki azotu pod grykę (kg/ha)

Kompleks glebowy	Dawka N/ha
Żytńi bardzo dobry	40-50
Żytńi dobry	60-70
Żytńi słaby	80-90

Dawki azotu do 50 kg N/ha należy zastosować w całości przed siewem. W przypadku wyższych dawek zaleca się zastosowanie azotu w dwóch terminach: 60-70% przed-siewnie, pozostałą część w okresie początku kwitnienia gryki.

Siew i dobór odmian

Grykę sieje się siewnikiem zbożowym na głębokość 2-3 cm (gleba wilgotna) lub 4-5 cm w przypadku gleby przesuszonej. Wybór rozstawy rzędów powinien być uzależniony od zastosowanej pielęgnacji w łanie.

W 2019 roku w krajowym rejestrze w Polsce wpisane są 4 odmiany gryki: Kora, Panda, Korona i Smuga Małopolskiej Hodowli Roślin.

W rejonie północno-wschodniej Polski za najlepszy termin siewu gryki przyjmuje się 20-30 maja. Dodatkowym wskaźnikiem pomocnym przy ustaleniu właściwego terminu jest osiągnięcie temperatury gleby 10-12° C na głębokości 5-10 cm oraz gdy minie obawa wystąpienia przymrozków.

Grykę zaleca się siał w wąskie rzędy. Uprawa w szerokie międzyrzędzia wymaga pielęgnacji mechanicznej, jest bardziej kłopotliwa i zwiększa pracochłonność. Ilość wysiewu gryki w kg/ha, przy zachowaniu optymalnej obsady roślin 300-350 sztuk ziaren/m² obliczamy według wzoru:

$$l = \frac{n \times MTN}{w}$$

l – ilość wysiewu w kg/ha; n – liczba ziaren w szt./m²; MTN – masa tysiąca nasion [g]; w – zdolność kiełkowania [%]

Zabiegi pielęgnacyjne i ochrona roślin

Największy problem w uprawie gryki stanowi zachwaszczenie. Dlatego bardzo ważne jest, aby przed siewem gryki pole było starannie odchwaszczone.

Zabiegi pielęgnacyjne obejmują bronowanie i opielanie międzyrzędzi. Bronowanie

jest uzasadnione w przypadku opóźnionych wschodów, gdy nastąpiło zaskorupienie roli. Zabieg należy wykonać przed wschodami gryki broną lekką w poprzek rzędów.

Opielanie międzyrzędzi można stosować tylko przy uprawie gryki w szerokie rzędy (30-50 cm).

Terminy stosowania opielacza

- 1 zabieg – rośliny osiągną wysokość 5-7 cm (faza 1-2 liści) opielaczem wielorzędowym zaopatrzonym w noże służące do podcinania chwastów i wzruszania międzyrzędzi,
- 2 zabieg – tworzenie się pąków kwiatowych, pielęgnację przeprowadzić opielaczem wielorzędowym przy użyciu „gęsich stopek”,
- 3 zabieg – poprzedzony zastosowaniem drugiej dawki azotu przeprowadza się w fazie pełni kwitnienia, przed zakryciem rzędów przez rośliny opielaczem wielorzędowym zaopatrzonym w obsypnik. Głębokość uprawy 8-10 cm. Obsypnik pozwala na przykrycie glebą dolnej części pędu głównego rośliny do 4-5 cm. W tych warunkach na pędzie głównym tworzą się dodatkowe korzenie, które pobierają składniki pokarmowe z wierzchniej warstwy gleby. Zabieg ten powoduje wzrost systemu korzeniowego i przedłuża okres jego aktywności biologicznej.

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach prowadził badania na temat wpływu niektórych herbicydów na skuteczność zwalczania chwastów w gryce. Doświadczenia wykazały, że dobrą skuteczność wykazała mieszanka zastosowana bezpośrednio po siewie: Metazanex 500 SC (1,5 l/ha) + Szabla 480 (0,2 l/ha). Zastosowane herbicydy zwalczały niektóre chwasty dwuliścienne i chwastnicę. Nie zaobserwowano negatywnego wpływu na rośliny uprawne.

Obecnie nie ma dla gryki zarejestrowanych środków ochrony roślin.

Zbiór

Nasiona gryki zbierane kombajnem są często wilgotne i zanieczyszczone. Do oczyszczenia małych ilości nasion przydatna jest wialnia, natomiast do większych partii służą specjalistyczne czyszczalnie. W warunkach gospodarstw indywidualnych suszenie nasion odbywa się na rozłożeniu ich cienką warstwą (10-15 cm) w przewiewnych pomieszczeniach na plandecy lub płachtach żniwnych i częste szuflowanie. W gospodarstwach lepiej wyposażonych dosuszenie nasion można przeprowadzić przy pomocy suszarki podłogowej. Wilgotność przechowywanego ziarna nie powinna przekraczać 15%, z uwagi na możliwość zmniejszenia energii i zdolności kiełkowania nasion.

Słoma gryczana nie posiada szczególnie wysokiej wartości pokarmowej. Najlepiej ją rozdrobnić, równomiernie rozrzucić po powierzchni pola i przyorać.

Literatura:

1. Dudziuk S., Uprawa gryki na nasiona, ODR Szepietowo, 1999
2. Pawłowska J., Podolska G., Technologia uprawy gryki. Materiały szkoleniowe 47/96, IUNG Puławy, 1996
3. Ruszkowski M. Noworolnik K., Gryka: technologie uprawy roślin, IUNG Puławy, 1994
4. Podolska G., Noworolnik K., Uprawa gryki na cele spożywcze, IUNG-PIB Puławy, 2012

Opracowanie graficzne i skład: Beata Rospędowska

Wydawca: PODR Szepietowo

Nakład: 2000 egz.

Szepietowo 2019